

Початок агресії більшовицької Росії проти УНР.
IV Універсал УЦР: проголошення незалежності УНР.
Більшовицько-російська окупація України.

План уроку

- ◆ Початок агресії більшовицької Росії проти УНР.
- ◆ IV Універсал УЦР: проголошення незалежності УНР.
- ◆ Більшовицько-російська окупація України.

Передумови війни Радянської Росії проти УНР

- Невдоволення керівництва Радянської Росії самостійною політикою УЦР та рішучою відсічю спробам встановлення більшовицької влади.
- Оприлюднення «Маніфесту до українського народу з ультимативними вимогами до Української Ради», підписаного В. Леніним і Л. Троцьким (4 (17) грудня 1917 р.)

«Маніфест до українського народу...»

Положення маніфесту	Вимоги до УЦР
Визнання УНР та її права на самовизначення аж до відокремлення від Росії. Звинувачення УЦР у проведенні «двозначної буржуазної політики». Невизнання УЦР повноважним представником українського народу	Відмовитись від спроб дезорганізувати загальний фронт. Припинити роззброєння більшовицьких частин. Не пропускати на Дон та Урал, де розгорнулося антибільшовицьке повстання, військові частини. Допомогати радянським військам у боротьбі з «контрреволюційними» повстаннями

5 (18) грудня 1917 р. — Генеральний Секретаріат відхилив більшовицький ультиматум

I Всеукраїнський з'їзд Рад у Києві

Дата

4—6 (17—19) грудня 1917 р.

Мета більшовиків

Об'єднання всіх невдоволених політикою УЦР, передача всієї влади радам шляхом перетворення УЦР на Центральний Виконавчий Комітет рад (ЦВК)

Результат

Висловлення з'їздом довіри УЦР. Переїзд делегатів-більшовиків до Харкова, де проходив обласний з'їзд рад Донецько-Криворізького басейну

Боротьба більшовиків з УЦР. Війна Радянської Росії проти УНР

8 (12) грудня 1917 р.	Захоплення Харкова російськими військами під командуванням В. Антонова-Овсієнка
11 (24) грудня 1917 р.	Початок роботи у Харкові обласного з'їзду рад Донецько-Криворізького басейну, до якого прибули делегати-більшовики, що залишили з'їзд у Києві. Об'єднавшись із делегатами цього з'їзду, вони проголосили себе I Всеукраїнським з'їздом рад
12 (25) грудня 1917 р.	З'їзд рад у Харкові проголосив встановлення радянської влади в Україні та створення нової радянської УНР із власним урядом — Народним Секретаріатом, який звернувся до Раднаркому Росії з проханням про військову допомогу
Грудень 1917 — січень 1918 р.	Більшовики захопили Катеринослав, Олександрівськ, Одесу, Миколаїв, Херсон, Маріуполь, Крим, майже всю Лівобережну Україну; загроза нависла над Києвом

IV Універсал (9 (22) січня 1918 р.). Проголошення незалежності УНР

Причини
проголо-
шення

Втрата надій на створення федеративної демократичної Росії. Загроза захоплення більшовиками України; неспроможності УЦР самотійно дати їм відсіч. Необхідність офіційно відмежуватися від Радянської Росії для проведення мирних переговорів з іншими державами.

Основні
положення

Проголошення УНР самотійною, незалежною, вільною, суверенною Державою. Бажання жити з усіма сусідніми державами в «згоді та приязні», без взаємного втручання у внутрішні справи. Влада в УНР належить народу (до Установчих зборів її вищим органом залишалася УЦР та уряд — Рада народних міністрів). Початок самотійних мирних переговорів. Заклик до відчайдушної боротьби з більшовиками. Проголошення програми соціально-економічних перетворень:

- розпуск постійної армії та створення народної міліції;
- обрання народних рад — органів місцевого самоврядування; підтвердження передачі землі трудовому народу без викупу на основі скасування приватної власності на землю (ліси, води, надра є також надбанням усього народу);

- переведення промисловості на виробництво товарів народного вжитку;
- боротьба з безробіттям;
- допомога інвалідам війни;
- державний контроль над банками;
- установлення державної монополії на зовнішню торгівлю;
- підтвердження демократичних свобод, проголошених III Універсалом

Результати

Створення самостійної української держави — втілення мрій багатьох поколінь. Можливість вирішувати нагальні соціально-економічні питання, не очікуючи на новий демократичний устрій Росії (9—15 січня були прийняті закони про національно-персональну автономію, 8-годинний робочий день, земельний закон тощо). Самостійне ведення переговорів з іншими державами, у тому числі про припинення війни та допомогу в боротьбі з більшовиками

Захоплення Києва більшовиками

Повстання більшовиків у Києві за підтримки робітників заводу «Арсенал» було придушене військами УЦР

16 (29) січня
1918 р.

Бій під Крутами між радянськими військами на чолі з колишнім підполковником царської армії М. Муравйовим (понад 3 тис. осіб) та об'єднаним загonom українських добровольців на чолі із сотником В. Омельченком (близько 5000 осіб)

26 січня
(7 лютого)
1918 р.

Захоплення Києва більшовиками; переїзд УЦР та ради народних міністрів до Житомира

Перша спроба радянзації України

- Знищення старого державного апарату й утворення органів радянської влади (до Києва переїхали створені в Харкові ЦВК та Народний Секретаріат, влада на містах перейшла до ради робітничих, солдатських і селянських депутатів, ревкомів, воєнних ревкомів).
- Націоналізація великих підприємств; встановлення робітничого контролю над виробництвом; підпорядкування промисловості України Вищій раді народного господарства Росії (ВРНГ).
- Поширення на Україну Декрету про землю; відновлення постачання хліба з України до Росії.
- Ліквідація української грошової системи.
- Політика розчленування території України на регіональні «республіки»: Донецько-Криворізьку, Одеську, Таврійську. Частина українських земель увійшла до Донської республіки.
- Червоний терор (тільки в Києві на початку 1918 р. було розстріляно без суду та слідства 5 тис. осіб).
- Створення робітничо-селянської армії України — Червоного козацтва